

Kunstneren Jens Søndergaard

Som kunstner var Jens Søndergaard autodidakt. Han fuldendte sin læretid som maler og blev malersvend, men en kunstnerisk uddannelse fik han aldrig. Han blev optaget på Kunstakademiet i København, men efter nogle få måneder stoppede han igen. Han kunne ikke med det miljø der var på skolen. Men det handlede nok også om, at Jens Søndergaard gerne ville bibeholde sit helt eget udtryk og ikke skoles inden for en bestemt disciplin. Jens Søndergaards stil er ekspressionistisk, men derudover er han svær at placere i en bestemt kategori på grund af hans særpræg. Han bliver ofte sammenlignet med ekspressionisten Edvard Munch, samt Emil Nolde og Van Gogh.

Den jyske landskabsmaler

Jens Søndergaard er hovedsageligt kendt for sine skildringer af landskabet i Nordvestjylland. Det kan enten være for det bakkede landskab fra Thy eller de stejle skrænter ved Bovbjerg. Jens Søndergaard har også malet en del portrætter af mennesker, der omgav ham, og som han var tæt på. Det gælder f.eks. for de mange portrætter af familien; hans farmor, mor og kone. Men også af vennerne Niels Bjerre og akademi-vennerne Hoppe og Lergaard. På Jens Søndergaards Museum findes både landskabsmalerier og portrætter.

Det ekspressionistiske

For Jens Søndergaard handlede maleriet om at udtrykke sine egne subjektive følelser og stemninger, og blandt andet derfor kan man karakterisere hans kunst som ekspressionistisk. Ekspressionisme kan komme til udtryk på mange forskellige måder, da hver enkelt kunstner vælger det formsprog, der bedst udtrykker dennes følelser og stemninger. Jens Søndergaards landskabsmaleri handlede ikke om nøjagtigt at gengive de objektive iagttagelser, han gjorde sig, men om at udtrykke sin egen subjektive oplevelse af naturen. På forunderlig vis malede han både hvad han så og følte. Jens Søndergaards maleri er ikke udpræget abstrakt, men til tider kan det være naivistisk og simpelt. Søndergaards ekspressionisme kommer til udtryk i hans ofte temperamentsfulde stil i form af forvrængede eller naivistiske figurer og en mørk og heftig farvebrug – Jens Søndergaard ville have "farvekraft ad helvede til", som han ofte citeres for.

Jens Søndergaards lokaliteter

Jens Søndergaards vigtigste inspirationskilder var hans omgivelser. Derfor er det interessant at se på de forskellige steder Jens Søndergaard opholdt sig, når han malede.

Til at begynde med var det især Jens Søndergaards hjemegn **Thy**, der var han foretrukne motiv. Det bakkede landskab med grønne marker. Faktisk er det et motiv har malet gennem

hele sin karriere.

Hans nok allerstørste inspirationskilde var **Bovbjerg** og Vesterhavet, hvortil han blev introduceret af kunstneren Niels Bjerre i 1928. Under besættelsen blev sommerhuset på Bovbjerg beslaglagt af tyskerne af militærstrategiske årsager, og Jens Søndergaard blev afskåret fra sin vigtigste inspirationskilde. I 1942 købte Søndergaard i stedet for et sommerhus i **Lynæs** i Nordsjælland og fra besættelsestiden stammer nogle sommerbilleder fra Lynæs. Han beholdt sommerhuset og tog dertil hvert forår, inden han drog videre til Bovbjerg omkring grundlovsdag. Fra 1948 havde han også et sommerhus ved **Stenbjerg** i Thy, som han brugte, hvis der var for mange turister ved Bovbjerg. Om vinteren opholdt han sig i København. Fra 1930 havde han et atelier på **Rådhuspladsen** i København, og derfor findes der også malerier med dette motiv. På mange af disse malerier er ateliervinduet med på billedet. Gennem hele sin karriere har Jens Søndergaard også malet mange steder ved **Limfjorden**. I 1937-38 fik han en bestillings opgave, som lød på 7 store oliemalerier til Thisted Bibliotek. Heraf er tre af motiverne fra Limfjorden.

At skabe

En skabende proces kan være frustrerende, måske fordi det ofte handler om at give noget af sig selv. Jens Søndergaards gode ven Leo Swane skrev i 1931 et lille skift om Søndergaard, hvori han beretter om Søndergaard: "Som han lever med naturen, lever han da med sine billeder, derfor falder det han haardt at skille sig af med dem, mange gange, naar han om efteraaret er kommet til København, har jeg hørt ham sige, at han ikke vil sælge et eneste af dem, han kan ikke undvære dem. En køber vil maaske opfattet dette som et trick, men det er sandheden, et naturligt udtryk for at de er en del af hans liv."

Fra brevvekslinger mellem Jens Søndergaard og hans venner kan man få et indblik i Søndergaards kreative proces. Den ene dag er humøret højt og alt er "ubeskrivelig malerisk", den næste er alt galt, og han kan ikke holde ud at se på sit eget arbejde. I 1927 skrev Søndergaard til Leo Swane om sit arbejde: "... naar jeg har malet længe paa et billede ser det farligt ud, og jeg er sjælden tilfreds med det første umiddelbare indtryk, der er så meget jeg kunne have lyst til at rette og gøre bedre, at faa det stærkt uden uvedkommende effekter – faa det rigtig naturligt uden spor af virkemidler, at faa det kraftigt og stærkt uden kraftige kulører, ja der er langt igen, mon man nogensinde naar det rigtig ægte kunstværk, naar jeg sidder oppe paa loftet og ser på mine billeder er jeg lige ved at græde over resultaterne af en hel lang sommer"

Selvom processen kunne være frustrerende for Søndergaard, var der ikke noget andet han kunne finde mere mening i end at male. Han var hele sin karriere igennem glad for sit arbejde

og skrev i 1928 til Leo Swane om sit arbejde med billederne: "forbandet svært, men dejligt at tumle med"

Jens Søndergaards kunstneriske perioder

Man kan tale om forskellige perioder i Jens Søndergaards livsværk. Den første er tiden indtil 1928, før Vesterhavet blev hans foretrukne motiv. Denne periode er kendetegnet ved at være eksperimenterende, og har var inspireret af samtidens tendenser og strømninger. F.eks. malede han i 1919 et kubistisk inspireret "Nature Morte". Men ellers er motiverne hovedsageligt fra Thy.

Fra 1928, hvor han blev introduceret til Bovbjerg, og frem til 1941 fulgte en periode som især er kendetegnet ved mørkemaleriet og Bovbjerg-motivet. Det var en produktiv periode, hvor han virkelig fik slået sit navn som kunstner fast. Det er især malerier fra denne periode der har placeret Jens Søndergaard i dansk kunsthistorie.

Da tyskerne i 1941 inddrog sommerhuset på Bovbjerg, fratog de samtidig Søndergaard hans største inspirationskilde – nemlig den jyske vestkyst. Efter besættelsen vendte han tilbage til Bovbjerg, men han vendte ikke tilbage til den samme malemåde. Den efterfølgende periode er kendetegnet ved at Søndergaards figurer er mere karakteriserede. Motivernes omdrejningspunkt var menneskeligt samvær, hvortil naturen var kulissen, og ikke selve scenen som tidligere.